

Zastosowanie technologii Remmers w pracach renowacyjnych kościoła w Sobocie

Świątynia pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Sobocie, w gminie Rokietnica, od ponad pięciu stuleci współtworzy krajobraz kulturowy regionu. Kościół został wzniesiony w 1510 roku jako świątynia gotycka, a choć przekształcony w okresie baroku, to zachował jednak czytelny układ przestrzenny z kamiennym ogrodzeniem, dzwonnica oraz dwiema bramami: reprezentacyjną od zachodu i skromniejszą furta od wschodu. Program renowacji zespołu obiektów objął hydroizolacje przeciwwilgociowe, prace murarsko-tynkarskie, rekonstrukcje detalu oraz zabezpieczenia powierzchniowe. Główną zasadą przyjętą przed rozpoczęciem prac był odpowiedni dobór materiałów. Musiały spełniać kryterium trwałości w rozwiązywaniu problemów występujących w konstrukcjach murowych oraz spełniać wymogi konserwatorskie w zakresie odwracalności i estetyki, czasami trudne do pogodzenia.

Etap początkowy – wnętrza i zakrystia

Prace renowacyjne zostały przeprowadzone w kilku etapach. W pierwszej fazie, ponad 10 lat temu, wykonano hydroizolację poziomą murów zakrystii, odcinając kapilarne podciąganie wilgoci i nakładając na zawilgocony mur tynki renowacyjne WTA. Porowata, dyfuzyjna struktura tynków renowacyjnych umożliwiła kontrolowane odparowywanie, wiązanie soli w wyprawie, a stabilizując mikroklimat, ograniczyła rozwój korozji solnej i mikrobiologicznej. Prace te umożliwiły przygotowanie

właściwego programu dalszych działań przy kościele i w jego otoczeniu.

Kompleksowy projekt obejmujący kościół, dzwonnica i ogrodzenie

W 2018 roku rozpoczęto nowy, szeroki zakres prac. Najpierw z murów ogrodzenia i bram usunięto zdegradowane tynki, cementowe zaprawy i wtórne betonowe czapy. Następnie uzupełniono spoiny, skorygowano zabytkowe wątki ceglane i wypełniono pustki we wnętrzu murów kamiennych. Wykonano hydroizolacje odkopanych fragmentów murów,

Elewacja frontowa po zdjęciu tynków, w fazie prowadzenia prac restauratorskich

Etap wykonywania hydroizolacji pionowej na odsłoniętych partiach fundamentu

Elewacja w trakcie renowacji, z widocznymi odsłoniętymi partiami muru i obszarami przygotowanymi do dalszych prac

które ograniczyły wnikanie wody i poprawiły odporność na czynniki atmosferyczne. W ramach tego etapu przystąpiono także do renowacji tynków na elewacjach kościoła obejmującej usunięcie wtórnych warstw, naprawę murów i odtworzenie faktury w systemie tynków renowacyjnych WTA.

Hydroizolacja fundamentów

Kluczowym etapem było wykonanie izolacji przeciwwilgociowych oraz drenażu, w celu osuszenia murów i zatrzymania migracji wody. Usunięto wtórne opaski betonowe wokół świątyni, a z dolnych partii ścian skuto szczelne tynki, które blokowały dyfuzję pary wodnej. Po odkopaniu fundamentów usunięto wielowarstwowe powłoki bitumiczne i sztywne naprawy cementowe, które kumulowały wilgoć. Zastosowano system hydroizolacji pionowej Remmers: grunt Kiesol MB, warstwę uszczelniającą WP Sulfatex oraz elastyczną powłokę MB 2K, przenoszącą mikrorysy i odporną na zmienne obciążenia wodne. Drenaż opaskowy obniżył zawilgocenie strefy fundamentów.

Elewacje – system renowacyjny Remmers classic

Z elewacji usunięto wtórne, szczelne tynki cementowe, sprzyjające kapilarnemu podciąganiu wilgoci i kumulacji soli. W wybranych partiach kościoła wymieniono wyprawy aż do wysokości ok. 6 m, a z pozostałych usunięto niespójne powłoki malarskie i odparzone fragmenty. Rysy w obrębie portali wejściowych zszyto kotwami spiralnymi Remmers Spirallanker ze stali nierdzewnej, osadzonymi na zaprawie Spirallankermörtel M20.

Następnie zastosowano dwuwarstwowy układ tynków renowacyjnych Remmers classic, stosowany do pokrywania zaprawami murów o niewielkim oraz średnim zasoleniu: warstwę szepną SP Prep oraz tynk SP Top White. Aby odtworzyć pierwotną fakturę, tynk SP Top White zatarto „na szorstko”. Po jego związaniu i zagruntowaniu elewacje kościoła, dzwonnicy i bram pomalowano farbą krzemoorganiczną Remmers Color LA. Powłoka ta zapewniła tynkom wysoką paroprzepuszczalność połączoną

Elewacja po wykonanych pracach konserwatorskich

Fragment muru po usunięciu cementowych czap i spoin, przygotowany do dalszych prac

z hydrofobizacją i odpornością na zabrudzenia. Jednolita, monochromatyczna kolorystyka elewacji kościoła, dzwonnicy, bram i podkreśliła monumentalny charakter obiektu.

Rekonstrukcja detalu architektonicznego – system Stucco GZ oraz Stucco FZ

W miejscach skutych lub uszkodzonych profili portalu i gzymsów udało się przywrócić pierwotny rysunek metodą ciągnioną, w oparciu o system zapraw sztukatorskich. Rdzenie i zasadniczy kształt profilu wykonano z zaprawy Stucco GZ, nanoszonej jedno lub wielowarstwowo w grubości 10–40 mm i przeciągniętej szablonem po prowadnicach. Opracowanie profilu przeprowadzono poprzez przeciągnięcie po powierzchni warstwy zaprawy Stucco FZ o grubości 1–5 mm. Zrekonstruowane profile pozwoliły odtworzyć ciągłość detalu

Widok odrestaurowanego fragmentu muru z bramką po zakończeniu prac

architektonicznego, zachowując kompatybilność materiałową z podłożem.

Mury ogrodzeniowe – stabilizacja i rekonstrukcja

Ogromnym wyzwaniem była renowacja muru obwodowego, który był nieregularną konstrukcją z głazów narzutowych i cegły, z licznymi kawernami wewnętrznymi.

Usunięto cementowe czapy i zaprawy, wykonano konieczne przemurowania oraz uzupełniono ubytki w licu cegły. W miejscach pęknięć zastosowano kotwy spiralne Spiralancker. Rdzeń muru wypełniono mineralną zaprawą zalewową Remmers BSP 3, którą wlewano grawitacyjnie lub przy niskim ciśnieniu, a to umożliwiło wypełnienie pustek i dobry przepływ wilgoci w murze (zgodnie z instrukcją WTA 4-3). Po uzyskaniu spójności konstrukcji odtworzono spoinowanie zaprawą FM SAN i zwieńczono mur profilowanymi płytami piaskowcowymi, które w końcowym etapie zabezpieczono mikroemulsją silikonową Funcosil WS. Części muru, które były otynkowane, odtworzono w tynkach renowacyjnych i pomalowano w kolorze elewacji kościoła, dzwonnicy i bram.

Zasady kompatybilności i dobór materiałów

W całym projekcie priorytetem była zgodność z zastosowanymi pierwotnie materiałami. Podczas prac renowacyjnych wprowadzono mineralne, paroprzepuszczalne zaprawy i powłoki. Połączenie tynków WTA z krzemooorganiczną farbą Color LA oraz hydrofobizującą mikroemulsją Funcosil WS pozwoliło utrzymać bilans wilgoci i zredukować ryzyko wtórnych wykwitów soli. Natomiast wzmocnienia wykonane kotwami Spiralancker dobrano tak, by współpracowały z kruchymi spoinami wapiennymi i nie wprowadzały nadmiernej sztywności. Na elewacjach przygotowano powierzchnie próbne z różnymi wariantami zatarcia tynku renowacyjnego i odcieni farb, wybierając kolor RAL 1013 według zaleceń komisji konserwatorskiej. Podejmowane decyzje technologiczne koncentrowały się na doborze materiałów renowacyjnych tak, aby były w pełni kompatybilne z pierwotnie zastosowanymi, stanowiącymi substancję zabytkową obiektu.

Koordinacja prac i efekt końcowy

Współpraca wykonawcy firmy Granit, projektantów i nadzoru konserwatorskiego przyniosła oczekiwane efekty! Spójny zestaw materiałów Remmers – od izolacji pionowych i poziomych, przez tynki renowacyjne, zaprawy konstrukcyjne i kotwy spiralne, po środki hydrofobizujące – pozwolił zatrzymać procesy

destrukcyjne, poprawić nośność oraz przywrócić dyfuzyjność przegród. Ustabilizowany mikroklimat wnętrza kościoła, ograniczona migracja soli i ochrona murów przed opadami oraz zabrudzeniami przełożyły się na wyraźną poprawę trwałości obiektu. Prace renowacyjne przywróciły spójny wygląd zabytku, zachowując go na lata dla przyszłych pokoleń.

Jacek Olesiak

*konservator dzieł sztuki
Remmers Polska Sp. z o.o.*

Fot.: Bogdan Nowak, Marek Świerczyński

Dane o obiekcie i inwestycji

Obiekt: Kościół pw. Narodzenia NMP w Sobocie wraz z dzwonnica i murem

Lokalizacja: Sobota, ul. Poznańska, woj. wielkopolskie

Realizacja: 2018–2021

Inwestor: ks. Krzysztof Andrzejewski

Projekt: Barbara Sieińska, Jakub Sieiński, ESPLAN sp. z o.o.

Nadzór konserwatorski: Wiesław Biegański, Powiatowy Konserwator Zabytków

Wykonawca: Bogdan Nowak, Zakład Kamieniarski GRANIT sp. z o.o.

Widok kościoła i kamiennego ogrodzenia pięć lat po przeprowadzonych pracach konserwatorskich, w zimowej scenerii